

## GRUNDLAGSUTSKOTTETS BETÄNKANDE 12/2000 rd

### Justitiekanslerns i statsrådet berättelse om justitiekanslerns ämbetsåtgärder och iakttagelser rörande lagarnas efterlevnad 1998

#### INLEDNING

##### **Remiss**

Riksdagen remitterade den 15 september 1999 justitiekanslerns i statsrådet berättelse om justitiekanslerns ämbetsåtgärder och iakttagelser rörande lagarnas efterlevnad 1998 (B 9/1999 rd) till grundlagsutskottet för beredning.

##### **Sakkunniga**

Utskottet har med anledning av berättelsen hört

- justitiekanslern i statsrådet Paavo Nikula, biträdande justitiekanslern Jukka Pasanen och kanslichef Klaus Helminen, Justitiekanslersämbetet.

Utskottet har med anledning av avsnittet om *de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna* i berättelsen hört

- juris kandidat Juha Lavapuro
- juris licentiat Pekka Lämsineva
- juris licentiat Kirsi Piispanen
- ansvariga forskaren Maija Sakslin.

#### UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

##### **Motivering**

##### *Allmänt*

Berättelsen om justitiekanslerns ämbetsåtgärder och iakttagelser rörande lagarnas efterlevnad 1998 är till strukturen lik de tidigare berättelserna. Justitiekanslerns verksamhet under redovisningsåret förändrades till följd av omorganiseringen av åklagarväsendet den 1 december 1997. Övervakningen av åklagarna överfördes på riksåklagaren, som är högsta åklagare, och därmed har justitiekanslerns andel i övervakningen av åklagarväsendet minskat. Justitiekanslersämbetet fick en ny innehavare 1998.

Under 1998 inkom närapå trehundra fler klagomål än året innan. Antalet avgjorda klagomål

var cirka 100 färre än 1997. Vid utgången av 1998 fanns det fler anhängiga klagomål än ett år tidigare. Enligt en utredning 1998 var mediantiden för avgörande av klagomål till justitiekanslern cirka 11 veckor och den genomsnittliga tiden cirka 22 veckor.

Utskottet har inte tagit ställning till enskilda avgöranden och ställningstaganden av justitiekanslern.

##### *De grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna*

I samband med revideringen 1995 av de grundläggande fri- och rättigheterna kompletterades regeringsformen med en bestämmelse om att justitiekanslern i sitt uppdrag också skall över-

vaka att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna respekteras. Detta uppdrag lever kvar i 108 § 1 mom. i Finlands nya grundlag, som trädde i kraft den 1 mars 2000.

Grundlagsutskottet har ansett det vara förenligt med andan i 1995 års reform att den årliga berättelsen från justitiekanslern innehåller ett särskilt avsnitt om de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna (GrUB 25/1994 rd, s. 7 första spalten). De grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna har i berättelsen för 1998 fått ett eget avsnitt (s. 41—50).

Övervakningen av att de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna respekteras hör numera till justitiekanslerns viktigaste uppgifter. Frågor i anknytning till de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna dyker upp såväl i den allmänna laglighetsövervakningen av myndigheternas verksamhet som i laglighetsövervakningen av statsrådets verksamhet. I myndighetsövervakningen ingår de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna som en elementär bit i behandlingen av klagomål. När det gäller statsrådets verksamhet aktualiseras dessa rättigheter vanligen i samband med den granskning av föredragningslistorna som hör till övervakningen av författningsberedningen. Justitiekanslern ser också efter att de grundläggande fri- och rättigheterna garanteras i de nationella besluten gällande beredning och godkännande av EG-lagstiftning.

För att göra det lättare att hitta avgörandena i avsnittet om de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna har de grupperats utifrån systematiken för regeringsformens bestämmelser om de grundläggande fri- och rättigheterna. Redogörelsen för avgörandena är mycket komprimerad i detta avsnitt. Ställningstaganden som är relevanta med tanke på övervakningen av de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna behandlas också i andra avsnitt av berättelsen, och därtill har de viktigaste avgörandena tagits in i berättelsen in extenso. Berättelsen är rätt knapp-

händig när det gäller justitiekanslerns åtgärder visavi de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna i författningsberedningen.

Utskottet har i tidigare sammanhang ansett att justitiekanslern i avsnittet om de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna kunde komma med en generell bedömning av de problem visavi dessa rättigheter som har förekommit under redogörelseåret (GrUB 1/1997 rd och GrUB 3/1998 rd). Utskottet upprepar här sin ståndpunkt. Vid en allmän bedömning kunde justitiekanslern friare än i enskilda avgöranden ge sin syn på eventuella generella eller återkommande brister i övervakningen av att de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna iaktas och på detta sätt uppmärksamgöra riksdagen och statsrådet på saker som måste rättas till.

#### *Information om avgörandena och en översyn av berättelsen*

Justitiekanslerns ställningstaganden har en avsevärd styreffekt när det gäller statsrådets och de övriga myndigheternas förehavanden. Styreffekten har ett influensområde långt utöver enskilda fall och hithörande ansvariga myndigheter. Därför är det viktigt med tillgång till färsk uppgifter om justitiekanslerns avgöranden och ställningstaganden. Justitiekanslersämbetet gick under redogörelseåret ut med sammanlagt 18 pressmeddelanden om ärenden av allmänt intresse. Utskottet råder justitiekanslersämbetet att intensifiera informationen ytterligare. Att lägga ut enskilda avgöranden och ställningstaganden på nätet bör höras till normalrutinerna, menar utskottet.

Det vore enligt utskottets åsikt på sin plats att diskutera en översyn av den årliga berättelsen från justitiekanslern. Sett ur riksdagens perspektiv vore det motiverat att låta den innehållsliga tyngdpunkten ligga på generella och principiellt viktiga frågor inom laglighetsövervakningen i stället för redogörelser för enskilda fall. Men berättelsen bör i framtiden också ge en åskådlig bild av justitiekanslerns ämbetsåtgärder under året. På denna punkt vore det önskvärt att de sta-

tistiska avsnitten i berättelserna från lagens högsta väktare utarbetas enligt samma principer.

***Förslag till beslut***

Utskottet har granskat berättelsen och har ingenting att anmärka mot den. Utskottet föreslår därför vördsamt

*att detta betänkande sänds till regeringen för att också delges justitiekanslern.*

Helsingfors den 6 september 2000

I den avgörande behandlingen deltog

vordf. Riitta Prusti /sd  
medl. Tuija Brax /gröna  
Klaus Hellberg /sd  
Paula Kokkonen /saml  
Jouni Lehtimäki /saml  
Johannes Leppänen /cent  
Hannes Manninen /cent

Pekka Nousiainen /cent  
Heli Paasio /sd  
Osmo Puhakka /cent  
Arto Seppälä /sd  
Ilkka Taipale /sd  
ers. Veijo Puhjo /vänst  
Pekka Ravi /saml.

Sekreterare vid sammanträdet var

utskottsrådet Sami Manninen.

